

Arkistolöytö paljastaa: CIA tähtäili 1970-luvun mielenhallintaohjelmaansa MK Ultraa myös Suomeen

Petri Jääskeläinen

Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu CIA käytti kuuluisaa mielenhallintaohjelmaansa [MK Ultraa](#) (1953-1973) kylmän sodan aikana myös Suomeen ja suomalaisiin enemmän kuin mitä on aiemmin tiedetty.

Tässä amerikkalaisia auttoi suomalaisen sosiologian oppi-isä, yhteiskuntatieteilijä ja professori **Erik Allardt** (1925-2020).

Seura on aiemmin kertonut ohjelmaan kuuluneista [lastenleireistä](#) ja Erik Allardt'n yhdessä psykoanalyytikko **Juhani Hirvaksen** (1933-2004) kanssa CIA:lta tutkimuksiinsa hakemasta [apurahasta](#).

Seura tutustui nyt julkisiksi tulleisiin, MK Ultraa koskeviin arkistomateriaaleihin. Niiden perusteella suomalaiskaksikon työ oli CIA:lle 1960-luvulta alkaen hyvin tärkeää, mutta Neuvostoliiton vaikutuspiiriin ajautunut Suomi oli samalla myös maalitauluna CIA:n kokeiluissa.

CIA näyttää keränneen täältä muun muassa havaintoja siitä, millä kielellisillä keinoilla suomalaisten suhtautumista sosialistimaiden johtajiin voisi muuttaa amerikkalaisille mieluisammaksi.

Vaikea suomenkieli kiinnosti MK Ultraa kohteena

Suomea koskee erityisesti MK Ultra -hankkeen alaprojekti numero 95.

Hanketta kutsutaan useissa yhteyksissä nimellä Osgood. Nimi viittaa sosiolingvisti **Charles E. Osgoodiin** (1916-1991), joka on kehittänyt niin sanottua semanttisen erottelun teoriaa.

Osgood halusi sen avulla oppia tunnistamaan mielipiteitä, asenteita ja arvoja jopa vierailta kielillä.

Paikallisesta kielestä riippumattomat vaikutuskeinot olivat erityisen tärkeitä Neuvostoliiton rajanaapurimaissa toimivalle tiedusteluväelle. Kieltenopiskelu oli vielä 1970-luvun alussa harvinaista, eikä englantia osattu Suomessakaan yleisesti.

CIA tuki Osgoodin työtä avokätisesti. Tietokirjailija **John Marks** kuvaa teoksessaan *The Search for "Manchurian Candidate" – The CIA and Mind Control*, miten Osgood sai MK Ultra -rahastosta lähes 193 000 dollaria tutkimukselleen kaiken kaikkiaan viiden vuoden ajaksi.

Teksti jatkuu alempana

Rahoituksensa avulla Osgood laajensi työtään kaikkiaan 30 erilaiseen kulttuuriin.

Arkistotiedoissa MK Ultran alaprojekti 95:stä on piilotettu maat, joista tutkimusta tehtiin. Sen sijaan lueteltujen kielten joukosta paljastuu, että suomi oli yksi tutkimuksen kohteista.

95-24

TABLE 1

<u>Country</u>	<u>Language</u>	<u>Language family</u>	<u>Project status</u>	<u>Field-center</u>	<u>Monitor</u>
U.S.A.	English	Indo-European	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Finnish	Finno-Ugric	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Japanese	Japanese	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Cantonese	Sino-Tibetan	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Kannada	Dravidian	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Parsi	Indo-European	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Arabic	Semitic	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Hindi*	Indo-European	advisement ³	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Parsi**	Indo-European	advisement	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Flemish	Indo-European	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	French	Indo-European	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Dutch	Indo-European	in progress	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Polish	Indo-European	advisement	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Serbian	Indo-European	advisement	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Swedish	Indo-European	advisement	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	Russian	Indo-European	advisement	[REDACTED]	[REDACTED]

MK Ultran alahanketta on toteutettu myös suomeksi. © Black Vault -tietokanta

Tutkimuksen osallistujille annettiin valittu joukko sanoja englanninkielisine käännöksineen ja heidän reaktioitaan analysoitiin.

Tarkoituksena oli löytää eri kielialueiden yhteisöille symboleja, joilla voitiin synnyttää haluttuja reaktioita jopa tuntematta itse kieltä.

Mielikuvia sosialistijohtajista yritettiin saada rumemmiksi

Ei ole tarkasti tiedossa, miten paljon MK Ultraa viehättäneitä Osgoodin analyysin keinoja kokeiltiin Suomessa.

Esimerkiksi **Jorma Lindfors** ja **Jukka Rislakki** väittivät tosin jo vuoden 1978 kirjassaan *CIA*, että tiedustelupalvelu sai joka tapauksessa viestinsä läpi suomalaisissa lehdissä säännöllisesti.

Osgood-projektin tuloksia on kuitenkin todistetusti käytetty muissa CIA:n kohdemaissa.

Tapauksista kerrotut tiedot antavat viitteitä siitä, millaista vaikuttamista myös suomalaisiin saatettiin kohdistaa.

Psykologi **Fred Landis** [kuvasi](#) vuonna 1982 sitä, millaisia psykologisen sodankäynnin operaatioita CIA:lla oli takavuosina ollut Chilessä, Jamaikalla ja Nicaraguassa.

Operaatioissa käytettiin paikallisia sanomalehtiä propagandan levittämiseen. Landisin selvityksissä nousi esiin tuttu nimi, Osgood ja hänen semanttinen erottelunsa.

Teksti jatkuu alempana

CIA:n rahalla tai uutisvuodoilla ohjailuissa sanomalehdissä hyödynnettiin toisinaan sanasta sanaan samoja uutisia, joissa kohdemaat vain vaihdettiin toisiin.

Yhdeksi CIA:n sanomalehtien tunnusomaiseksi piirteeksi nostettiin valittujen avainsanojen käyttö lehtien etusivuilla. Usein symbolit olivat negatiivisia ja liittyivät sosialistijohtajiin.

Landis kirjoittaa seuraavasti:

”Semanttinen erottelu auttaa ymmärtämään yksinomaan CIA:n propagandalle tyypillisiä ilmiöitä: miksi joitain sanoja käytetään ja toisia ei; propagandan käyttö sanoissa, jotka kuulostavat kommunistilta; yrittäminen muuttaa positiivisia merkityksiä saaneita sanoja negatiivisiksi fyysisillä assosiaatioilla; erittäin polarisoituneen maailmankuvan heijastaminen, jossa valtiota kuvataan negatiivisesti tai passiivisesti”.

Ilmaisun vivahteilla oli paljon merkityksiä ihmisten tekojen luonnehdinnoissa: toisen leirin johtaja uhkasi, uhosi tai jyrähteli, toinen taas tyyntytteli, pohti tai neuvoi.

Suomalaistutkijat auttoivat MK Ultraa osana CIA:n laajempaa kokonaisuutta

Suomi ei ollut kuitenkaan amerikkalaisille pelkkä propagandan kohdema.

Seuran nyt arkistomateriaaleista löytämä Erik Allardtin ja Juhani Hirvaksen hakemus MK Ultran alaprojekti 115:een antaa ymmärtää, että suomalaisten havainnoilla oli CIA:n psykologisissa tutkimuksissa suuri painoarvo.

Kaksikon hakemuksesta on sensuroitu osa. Jäljelle jääneet sanat viittaavat ihmismielen ja yhteiskunnan muutosten ymmärtämiseen ja maailmanlaajuisiin toimintoihin. Itse tutkimus käsitteli mielenterveysongelmaisten suhdetta ympäristöönsä Suomessa.

- 2 -

115-9

the community toward the psychiatrically disturbed patient. It is hoped that a small number of simple dimensions will emerge which will account for the behavioral success or failure of the subjects.

3. There are additional advantages to the Agency for supporting this research. [REDACTED] B
 will achieve further development of its world wide activities, [REDACTED] F
 [REDACTED] F
 [REDACTED] F

4. The cost of this project will be \$4,085.50 for one year from 1 September 1960. It will be funded as a grant-in aid through [REDACTED] B and the handling of funds disbursed will follow the standard practice set up for that organization. Charges should be made against Allotment 1525-1009-1902.

5. [REDACTED] C and other persons associated with the project will remain unwitting of Sponsor.

[REDACTED] A
 Chief
 TSD/Research Branch

CIA on sensuroinut kohdat, joissa kerrotaan tarkemmin miksi Allardtin-Hirvaan tutkimus oli tiedusteluväelle niin tärkeä. © Black Vault -tietokanta

Hakemuksessa kerrotaan, ettei kaksikko ollut hakenut työlleen rahoitusta muualta kuin CIA:n hallussa olleelta Human Ecology Fund -järjestöltä.

Tutkijat pitivät aihetta erityisen sopivana juuri tälle järjestölle.

Teksti jatkuu alempana

MK Ultra -aineisto liittää suomalaiskaksikon hakemuksen osaksi kolmen tutkimuksen sarjaa, joissa selvitettiin ihmismielen salaisuuksia eri tilanteissa.

Toinen sarjan tutkimus, alaprojekti 127 käsitteli ihmisten äänestyskäyttäytymistä jossain paikassa tai maassa, jonka nimi on sensuroitu arkistomateriaalista. Tutkimuspapereissa myönnetään, että amerikkalaisen säätiön osallistuminen ystävällismielisen maan äänestyskäyttäytymiseen voisi olla hieman ”epäsovinnasta”. Projekti päätettiin kuitenkin toteuttaa.

Kolmas tutkimus, alaprojekti 121, jää vieläkin hämärämmäksi. Sen tarkoituksena oli ymmärtää tuntemattomaksi jätetyn maan alkuperäisväestön psykologiaa. Tutkimus pohti huumausaineiden käyttöä sekä tarvetta tunnistaa maasta CIA:lle sopivia agenteja.

Suomalaistutkijoiden osuutta näihin alaprojekteihin ei aineistossa mainita, samoin kuin on

mahdoton päätellä millaisia todellisia tuloksia CIA hankkeistaan sai.

Suomalaisille tärkeintä näyttää olleen saada rahoitusta tutkimustyölleen, ei niinkään se mihin rahoittaja heidän havaintojaan käyttäisi.

*Jutun lähteenä on käytetty **John Greenwald Juniorin** Yhdysvaltain hallinnolta tietopyynnöillään keräämää MK Ultra -aineistoa, joka on julkaistu [The Black Vault -sivustolla](#).*

Yhteiskuntatieteilijä Erik Allardt (1925-2020) oli kansainvälisesti arvostettu sosiologian tutkimuksen tähtinimi. © Lehtikuva / Otavamedian arkisto